CONTRACTE DIGITALE

DIGITAL CONTRACTS

CZU: 347.44:004.77 **DOI:** https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.53

Aliona RUSNAC[1]

ABSTRACT. *In this article be will analysed the concept of digital contract and its status within legislation of the Republic of Moldova. Also, it will be emphasised the concept of unnamed type of contract in online sphere, qualification of this contracts. The issues of implementation of the new provisions of EU directives on digital contracts, harmonization of the internal legislation to EU acquis.*

Keywords*: digital asset, digital contract, contract in online sphere, distant contract, contract negotiatied outside of commercial spaces*

În vederea analizării noțiunii de contract digital și al identificării contractului în mediul online este necesar să analizăm noțiuni generale privind bun digital, conținut digital și nemijlocit implicarea acestora la încheierea contractului la distanță și contractul în afara spațiilor comerciale de noțiunile nominalizate.

Noțiunea de contract digital a apărut ca rezultat al necesității de a accede serviciile și produsele online și de apărare al drepturilor consumatorilor. Astfel, au fost adoptate norme contractuale privind furnizarea de conținut digital, norme în materie de contracte privind vânzarea de bunuri online. În continuare vom discuta regulamentele privind piața digitală și regulamentul privind serviciile digitale.

Regulamentul privind piețele digitale (Digital Markets Act – DMA), COM/2020/825, 15.12.2020 [1] și Regulamentul privind serviciile digitale (Digital Services Act – DSA), COM/2020/825, 15.12.2020 [2] sunt regulamentele revoluționare în sfera piețelor digitale și ale serviciilor digitale. Regulamentul privind serviciile digitale (DSA) determină modul în care platformele online mari vor funcționa în deceniile următoare pentru a asigura o concurență loială și mai multe opțiuni pentru utilizatori. Regulamentul privind piețile digitale (DMA) va viza păzitorii de acces, adică grupurile corporative care au impact semnificativ asupra pieței interne servesc drept o importantă pentru utilizatorii de afaceri și se bucură (sau se vor bucura) de o poziție consolidată și durabilă – toate acestea fiind presupuse dacă grupul depășește anumite praguri monetare și de bază de utilizatori. Spre deosebire de legea concurenței ex post DMA este adesea considerat un instrument ex ante care urmărește să repare piețele digitale chiar înainte de a se produce vreun prejudiciu.

Noțiunea de bun digital în raport cu noțiunea clasică de bun captivează atenția cercetătorilor față de calificarea juridică a bunului digital. Actualul Cod civil al RM

[1] Aliona RUSNAC, Doctor în drept, conferențiar universitar, ORCHID 0000-0002-2026-2206

folosește sintagma de „*conținut digital*” în unsprezece cazuri, iar ce privește termenul „*digital*” îl găsim în patruzeci și nouă de cazuri enunțate expres de către Codul civil al RM.

În vederea examinării detaliate a definiției de „*digital*” urmează să ne familiarizăm cu prevederile legislative privind această instituție, astfel sintagma de ”*conținut digital*”.

Potrivit alin.(1), art.477 Cod civil RM se consideră **conținut digital:** *”datele produse și livrate în formă digitală, cum sunt programele de calculator, aplicațiile, jocurile, muzica, înregistrările video sau textele, indiferent dacă sunt accesate prin descărcare sau prin flux continuu, de pe un suport material sau prin orice alte mijloace”.*

Chestiunea ce poate fi ivită dacă un conținut digital este livrat pe un suport material, cum sunt CD-urile sau DVD-urile, lui i se va aplica dispozițiile privind bunurile corporale. Cu toate acestea conținutul digital se referă la conținutul ce sa află nemijlocit pe CD sau DVD.

Condițiile de existență a unui bun digital sunt următoarele:

a) existența unui conținutul digital sau a unui cont la poșta electronică, la o rețea sau un alt cont online;

b) persoana are dreptul la acel conținut digital sau poștă electronică, la rețeaua sau alt cont online.

În legislația Republicii Moldova pentru prima dată conceptele de conținut digital și bun digital au fost abordat în art. 301[1] din legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative [3]. În codul civil modernizat al Republicii Moldova aceste noțiuni noi sunt expres prevăzute în art. 477 și art. 478 [4]. În vederea caracterizării complete vizavi de conceptul de bun digital vom expune definițiile bunului digital, prima accepțiune este că a rămas exact ca la celelalte bunuri, caracteristic ansamblului de lucruri şi drepturi patrimoniale. Altă accepțiune este că noua prevedere nu indică nici un fel de drept ce urmează să aibă persoana asupra conținutului digital, bunul digital include și dreptul nepatrimonial asupra conținutului digital [5]. Problema ce apare în explicațiile definițiilor indicate spre exemplu ar fi dacă dreptul la acces la informație sau dreptul la autor s-ar încadra în noțiunea de bun digital, sau dacă ar fi încadrat în noțiunea de drept patrimonial, de exemplu oferirea unui serviciu a conținutului digital.

Dihotomia conceptului de bun digital și abordarea acestuia ca fiind o noțiune separată sau contradictoriu ca fiind specie a unui bun incorporal, (excepția fiind dacă un conținut digital este livrat pe suport material atunci este considerat drept bun corporal) [6], a fost și va fi acel nucleu al discuțiilor. Or, atunci când pornim de la o definiție al unui bun și desjucăm noțiunea de bun digital ca fiind o definiție specială ce este definită prin elementele de conținut, fie prin elementele generale ale acestuia.

Autorul Octavian Cazac a caracterizat în monografia sa “*Moștenirea. Drept civil*” [7], a cercetat cazuri practice din legislația germană privind transmiterea prin

moștenire a unei rețele de socializare fiind deci un bun digital care nu e partajabil căruia i se aplică prevederile art. 2497, alin.2 BGB, aceleași prevederi conform celor invocate de autor se aplică și în Republica Moldova adică un cont online să fie nepartajabil. Totodată, autorul dă o explicație privind neconfundarea cu dreptul de a avea acces la cont care dă acces la bani deținuți digital (e.g. paypal), criptomonede și alte valori patromoniale care pot fi convertite în bani, în aces sens pot fi divizibile.

Practica americană privind bunul digital este prevăzută de regulile model din Actul Uniform de Acces la Bunuri Digitale Revizuit (Fiduciary Access to Digital Assets Act (RUFADAA)) [7] explică că *bun digital* poate avea și valoare economică sau sentimentală, tot în cadrul aceluiași document se dă definiția de „*bun digital înseamnă o înregistrare electronică în care o persoană are un drept sau un interes. Termenul nu include un activ (bun) sau o obligație subiacent, cu excepția cazului în care activul (bunul) sau pasivul este el însuși o înregistrare electronică*". Observăm că este o definiție mai largă, mai amplă și nu doar o categorisire a conținutului. Reglementarea juridică al instituțiilor juridice clasice adaptate la evoluția tehnologiilor informaționale constituie un proces anevoios, deoarece progresul tehnico-științific avansează cu pași rapizi și ajustarea la realitățile moderne implică luarea acțiunilor rapide de încadrare în texte juridice.

Secțiunea 4. al RUFADAA *"Instrucțiunea utilizatorului pentru divulgarea activelor digitale. (a) Un utilizator poate folosi un instrument online pentru a indica custodei să dezvăluie unui destinatar desemnat sau să nu dezvăluie unele sau toate* ***activele digitale*** *ale utilizatorului, inclusiv conținutul comunicațiilor electronice. Dacă instrumentul online permite utilizatorului să modifice sau să șteargă o instrucțiune în orice moment, o instrucțiune privind dezvăluirea folosind un instrument online prevalează asupra unei instrucțiuni contrare din partea utilizatorului într-un testament, încredere, procură sau altă înregistrare* [7]*".* În acest sens, menționăm și lucrarea Dlui Vladimir Palamarciuc [6], care a analizat definiția/calificativul monedei virtuale prin prisma instituțiilor asociate precum bun digital (digital asset) și bunuri crypto (crypto assets), și a ajuns la concluzia că coraportul dintre bun digital și criptovalută ar fi de gen-specie, unde bunul digital constituie genul, totodată autorul a analizat partea legislativă și anume art. 477 alin. 3 Cod civil care este inspirat, în principal din practica americană a regulilor model RUFADAA, totodată autorul menționează moneda virtuală ar putea fi calificată, criptovaluta ar putea fi calificată ca bun digital.

În literatura de specialitate engleză întâlnim noțiunea de *digital content* care se referă la bunul sau serviciul prestat în formă digitală.

Confuzie apare la calificarea regimului juridic cu privire la bun dacă ar putea fi aplicabil bunului digital, mai ales reieșind din exemple care ar putea crea incertitudini precum "*concesionarea bunului digital, aplicarea mijloacelor de apărare a posesiei sau apărare a proprietății, fenomenul cripto-valutelor (dar nu numai) s-ar putea integra în conceptul de bun digital, astfel ar putea dispărea mai multe divergențe*

și discuții cu privire la calificarea juridică a cripto-valutelor. În context, Republica Moldova ar putea deveni, probabil, una din cele mai prietenoase jurisdicții care să ofere calificare juridică acestor bunuri-criptate [5]".

Domeniul de aplicare prevăzut de art.1081 alin. (3) Cod civil indică „*În sensul prezentului capitol, prin bunuri se înțelege și conținutul digital furnizat în temeiul contractului de furnizare de conținut digital*".

Custodele bunurilor digitale sunt profesioniștii care oferă acces, menţine, procesează, primeşte sau păstrează bunul digital al unei persoane care este numită utilizator, în strictă conformitate cu contractul dintre custode şi utilizator.

Utilizatorul poate folosi serviciul electronic oferit de custodele bunului digital pentru a ordona custodelui să ofere acces sau să nu ofere acces la toate sau anumite bunuri digitale, inclusiv la conținutul comunicărilor electronice. Dacă utilizatorul nu a folosit serviciul electronic oferit de custodele bunului digital sau dacă custodele nu oferă un asemenea serviciu, utilizatorul poate permite sau interzice, printr-un testament sau mandat, accesul anumitor persoane determinate sau determinabile la toate sau anumite bunuri digitale.

Noțiune de **platformă digitală** presupune un concept computațional și arhitectural [9], care acționează ca un mediator facilitând acte sociale pe care le formează și modelează. Autorul Van Dijck, Jose a menționat „*software care procesează (meta) date prin intermediul unor algoritmi și protocoale înainte de a prezenta logica lor internă sub forma unei interfețe care reflectă alegerile strategice ale proprietarului platformei* [10, pag.]". Totodată, autorul a indicat că, platformele reprezintă structuri organizatorice socioeconomice, ce implică structuri de proprietate și modele de business cu constructe tehno-culturale, fiind implicați utilizatori ce folosesc anumite moduri de utilizare având ca bază conținut. Cu mai multe detalii vizavi de platformele și importanța acestora în dezvoltarea raporturilor juridice contractuale electronice o vom detalia în capitolul II al prezentului studiu.

În acest sens, legislatorul evită de a da o definiție a contractului electronic. În prezent noțiunea contractului încheiat în mediul online diferă de la o sursă la altă de la un caz la altul în dependență de practicile stabilite între părți, legislația aplicabilă. Autoarea Mihaela Tudorache [11, pag. 58] a cercetat în monografia sa, abordările privind noțiunile de contract încheiat prin mijloace electronice. Astfel, în doctrina străină [12, pag. 12] este definit printr-o noțiune simple ...*contractul electronic este contractul încheiat prin mijloace electronice*... , sau în alte cazuri sunt doar expuse titlurile de contract electronic și sunt caracterizate mijloacele de încheiere al acestor contracte și încheierea valabilă al acestora fără a se propune o definiție [13].

Potrivit prevederilor codului civil al RM (art. 22), se consideră notificarea ajunsă la destinatar, comunicarea unui act juridic sau a unei informații într-un scop juridic care se transmite prin poșta electronică sau prin alt mijloc de comunicare individuală [14]. Totodată sunt prevăzute conform alin. 9 al art. 22 CC al RM dispoziții speciale în materia de comunicări judiciare rămân aplicabile, în acest sens, conform art. 100

CPC al RM, comunicarea actelor de procedură, cererea de chemare în judecată și actele procedurale se comunică participanților la proces și persoanelor interesate, contra semnătură ... la adresa electronică indicată în cererea de chemare în judecată sau înregistrată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, sau prin alte mijloace care să asigure transmiterea textului cuprins în act și confirmarea primirii lui. Cu toate că direct prevederea menționată nu are tangență tematicii propuse spre abordare dar cu precădere va prezenta interes pentru anumite aspecte ale acesteia precum asimilarea comunicării cu comunicarea actelor juridice în mediul online și alte aspecte precum apărarea drepturilor persoanelor va aduce aport la valoarea tematicii prezentului studiului fiind în dezvoltare permanentă [15].

Tematica abordată al mediului online nu poate fi imaginată și aplicată fără internet, această noțiune apare de trei ori în prevederile codului civil al RM. Internetul este sursa importantă pentru operabilitatea contractelor în mediul online, în contextul facilitării accesului utilizatorilor/subiecților acestor contracte și nemijlocit acel element important al facilitării aspectului absenței părților contractante fie la încheierea contractului fie nemijlocit la executarea acestuia sau în alte faze contractuale. Un alt aspect important în prezentul studiu sunt aplicațiile software. Software este termenul utilizat în domeniul tehnologic pentru aplicațiile informatice sau cu alte cuvinte denumite programe informatice ce sunt utilizate pentru operarea și supravegherea orice sistem electronic. Avem câteva categorii de software, sistemul de operare (în engleză este utlizat *operating system*) care prestează o serii de funcții și servicii principale pentru aplicațiile informatice care sunt respectiv utilizate de destinatarii finali, acestea pot fi împărțite pe categorii după tehnologie, proprietate, licență, starea curentă, modul de folosire, drept exemplu sunt: iOS, Android, Microsoft Windows, Mac, Hewlet Packard, IBM. Prezentarea noțiunii de software are o importanță pentru aplicarea (executarea) contractelor la distanță și ale celor negociate în afara spațiilor comerciale conform art. 1015 CC al RM, care o vom analiza în continuare. Aplicaţiile software sunt acele programe informatice care necesită un sistem de operare pentru a putea fi utilizate precum aplicaţiile soft pot fi programe informatice de calcul tabelar sau editare de texte (Office, Open Office), de editare video, de redare multimedia, de navigare pe Internet (Internet Explorer, Chrome, Firefox), de control al proceselor tehnologice (SCADA). În legislația națională [16] identificăm și noțiunea de „*Interoperabilitate*” ce reprezintă informații referitoare la echipamentul hardware și mediul software standard cu care este compatibil conținutul digital, cum ar fi sistemul de operare, versiunea necesară, anumite caracteristici ale echipamentului hardware. Hardware-ul este partea fizică a unui sistem informatic, constituită din ansamblul de componente electrice, electronice și mecanice care împreună pot primi, prelucra, stoca și reda informații, sub diverse forme de semnale electrice, acustice sau optice, spre deosebire de software, care este partea logică - cea care comandă hardware-ul prin intermediul unor programe (aplicații, sisteme de operare și drivere) - și de datele asupra cărora operează respectivul sistem de calcul.

În vederea analizării aplicabilității și aspectului practic, vom analiza definiția '*Contractului la distanță*' – orice contract negociat și încheiat între profesionist și consumator în cadrul unui sistem de vânzări sau de prestări de servicii la distanță organizat, fără prezența fizică simultană a profesionistului și a consumatorului, cu utilizarea exclusivă a unuia sau a mai multor mijloace de comunicare la distanță, până la și în momentul în care este încheiat contractul, inclusiv orice comandă făcută de consumator care produce efecte obligatorii asupra lui'. În definiția legislatorului autohton observăm de fapt o enumerare al etapelor pre-negociere, negociere și post-negociere, adică strict la caracteristica etapei de negociere între subiecții implicați, relațiile dintre profesionist și consumator care legislația actuală a uniformizat și standardizat obligațiile profesionistului, în special obligațiile de informare a consumatorului și asigurarea că acesta a fost informat corect, prin explicarea că părțile nu sunt prezente fizic, cu toate că definiția include termenul '*distanță*', inclusiv prin explicarea/enumerarea utilizării unor sau mai multor mijloace electronice, de fapt e și logic în cazul contractelor la distanță nu utilizăm acest termen doar deoarece părțile se află la o distanță fizică, cu toate acestea părțile se pot afla fizic prezente una lângă alta și oricum să folosească un dispozitiv electronic și să încheie un contract la distanță, dorind să certifice încheierea contractului prin mijloc/probă electronică, și aici legislatorul a migrat în noțiunea oferită de colegii din România, de '*contract încheiat prin mijloace electronice*', care de fapt după părerea noastră este mai aproape de natura juridică al contractului explicat.

Ținem să atenționăm că autorul Vlada Calmâc a analizat în teza de doctor *Cadrul juridic actual al vânzării la distanță* [17]care a analizat particularitățile instituției vânzării la distanță și ale contractului de vânzare la distanță, particularitățile naturii juridice și trăsăturile distinctive ale instituției vânzării la distanță, elementele contractului de vânzare la distanță și efectele contractului de vânzare la distanță, delimitarea contractului de vânzare la distanță de alte instituții. Prezentul studiu este relevant deoarece a fost printre primele studii privind contractele la distanță, cu toate că autoarea a venit cu propuneri de *lege ferenda* privind modificarea compartimentului contractului de vânzare la distanță, a prezentat analiza doctrinară al autorilor, legislația europeană privind obiectul contractului de vânzare la distanță totuși prezentul studiu analizează detaliat o instituție nouă precum sunt contractele în mediul online.

Regulamentul (UE) 2016/679 (Regulamentul general privind protecția datelor - GDPR): deși abordează în primul rând protecția datelor, GDPR are implicații pentru contractele electronice, în special în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal în tranzacțiile digitale.

Directiva 2006/123/CE (Directiva Servicii): Această directivă are ca scop stabilirea unui cadru pentru furnizarea de servicii pe piața internă. Acesta include prevederi legate de utilizarea mijloacelor electronice pentru furnizarea de servicii și tranzacții.

Directiva 2014/61/UE (Directiva privind serviciile de plată 2 - PSD2): PSD2 introduce reguli pentru serviciile de plată electronică și îmbunătățește măsurile de securitate. Ea afectează contractele legate de serviciile de plată și tranzacțiile digitale.

În acest sens, analiza natura juridică al contractului în mediul online prin prisma schimbărilor de ordin social, economic, juridic care au avut loc în ultima perioadă . Începând cu anul 2020 (criza Covid 19) și din condițiilor și restricțiilor de deplasare, de securitate a sănătății, tot mai mult contractele încheiate în mediul on-line luase anvergură. Astfel, în doctrina au fost inițiate tot mai multe discuții referitor la faptul este totuși contractul în mediul online (sau mai bine spus în doctrina e utilizată noțiunea de contract digital indicată de legislația Uniunii Europene sau contract electronic ca fiind un contract numit, sau totuși forma electronică de încheiere a contractului este doar o modalitate de încheiere al acestuia.

În literatura de specialitate s-a pus problema preciziei terminologice şi a delimitării contractului încheiat prin mijloace electronice de contractul în formă electronică, contractul electronic respectiv contractul în mediul online. În primul rând, se arată că noţiunea de contract încheiat prin mijloace electronice este foarte cuprinzătoare implicând toate aceste mijloace chiar dacă nu au valoare probatorie. Contractul în formă electronică este încheiat prin mijloace eletronice de prelucrare a informaţiei şi poate fi şi probat prin atare de mijloace. Deci diferenţa dintre cele două tipuri de contracte este dată de aspectul probatoriu. Astfel delimitate noţiunile, contractul încheiat prin mijloace electronice este genul, iar contractul în formă electronică-specia. Mai mult, se consideră că, la rândul ei, noțiunea de contract electronic este improprie, căci aceasta este specifică deosebirii speciilor de contracte în funcţie de materia juridică din care fac parte, din acest punct de vedere existând contracte civile, contracte comerciale, contracte administrative, iar contractul în formă electronică (şi implicit contractul încheiat prin mijloace electronice) nu reprezintă o nouă specie de contract [18].

Contractul în mediul online l-am definit anterior ceea ce diferă de tipurile de contract prezentate anterior este că este încheiat, executat și încetat pe un mediu online, ceea ce este caracteristic acestor contracte este elementul de încredere, în procesul de contractare părțile de cele mia deseori nici nu s-au întâlnit anterior, sau din cauza vitezei rapide a contractelor online, este posibil ca părțile să nu aibă posibilitatea de a citi cu precizie termenii și condițiile contractelor.

Contractul în mediul online ce combină mai multe elemente atât de formă electronică, elemente din alte contracte fiind un contract hibrid, îmbină caracteristici specifice ale mai multor tipuri de înțelegeri. Acesta poate include aspecte atât al contractelor cu termen fix, cât și ale celor cu termen nelimitat, sau poate combina caracteristici ale contractelor de vânzare-cumpărare cu cele de furnizare al serviciilor. Este un instrument flexibil, adaptat pentru a satisface nevoile specifice ale părților implicate.

Adițional art. 1013 **contract la distanță** – *orice contract negociat și încheiat între profesionist și consumator în cadrul unui sistem de vânzări sau de prestări de* ***ser-***

vicii la distanță organizat*, fără prezența fizică simultană a profesionistului și a consumatorului, cu utilizarea exclusivă a unuia sau a mai multor mijloace de comunicare la distanță, până la și în momentul în care este încheiat contractul, inclusiv orice comandă făcută de consumator care produce efecte obligatorii asupra lui*; art. 1015 cerințe de conținut al informațiilor în cazul contractelor la distanță și celor negociate în afara spațiilor comerciale, art. 1017 cerințe de formă față de informații în cazul contractelor la distanță fiind enumerate condițiile prezentării informațiilor în spațiile online în cazul utilizării platformelor și mijloacelor de comunicare la distanță.

În lumina celor prezentate anterior afirmăm, cu certitudine că avem o poziție clară privind definirea sau identificarea contractului în mediul online drept un contract numit. Suntem de părerea că societatea evoluează accesând sau apelând tot mai mult la aceste contracte în mediul online, în doctrină se conturează tot mai multe tipuri de contracte precum - contractul inteligent, contractul electronic, contractul digital cu alte cuvinte afirmăm că tendința este de a-l evidenția ca un contract numit având din ce în ce mai mult o necesitate stringentă de a-l defini, ca un model hibrid de contract.

Adițional la cele remarcate autorul *Sankalp Jain* vine cu o tipologie al contractelor în mediul online precum sunt: *click-wrap contracts, shrink – wrap contracts*. Dacă am analiza definițiile acestor contract vom observa că se referă la modalitatea încheierii contractelor prin diferite tehnologii noi.

Și în continuare, venim cu o ultimă novație definiția contractului inteligent sau așa numitul *„Smart contract”*. Un contract inteligent este un tip de înregistrare blockchain care conține cod scris extern și controlează activele digitale bazate pe blockchain. Atunci când este declanșat de un eveniment de scriere blockchain specificat, un contract inteligent își execută imuabil codul și poate duce la un alt eveniment blockchain.

În cadrul UE este utilizată noțiunea de de contract digital [19] cunoscute și sub denumirea de contracte electronice sau e-Contracte, sunt acorduri pe care le formați și le executați folosind metode digitale. La 1 ianuarie 2022 au intrat în aplicare Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte privind contractele de furnizare de conținut digital și servicii digitale și Directiva (UE) 2019/771 privind anumite aspecte privind contractele de vânzare de bunuri [20].

Conform celor analizate, venim cu noțiunea de contract în mediul online cu autoexecutare : viziune semantică, *fiind acel raport juridic stabilit între părți în cadrul unui spațiu online (mediu virtual) contract în mediul online ca fiind un acord între două sau mai multe părți în vederea creării obligațiilor între ei, care sunt modelate, specificate și executate în mod autonom de un sistem software (online).*

Referințe bibliografice:

1. Regulamentul privind piețele digitale (Digital Markets Act – DMA), COM/2020/825, 15.12.2020

2. Regulamentul privind serviciile digitale (Digital Services Act – DSA), COM/2020/825, 15.12.2020
3. Legea nr. 133 din 15.11.2018 de modernizare a Codului Civil și modificarea unor acte legislative, Montiorul Oficial al RM nr. 467-479 din 14.12.2018.
4. Codul civil al RM nr.1107 din 06.06.2002, Publicat în: Monitorul oficial nr.66-75 din 01.03.2019, art. 132.
5. Palamarciuc V., *Bunul digital – inovație și dilemele juridice în reforma Codului civil din Republica Moldova,* https://juridicemoldova.md/3086/bunul-digital-inovatia-si-dilemele-juridice-reforma-codului-civil-din-republica-moldova.html (vizitat 11.09.2023).
6. Palamarciuc V., *Banii si obligatiilor pecuniare,* pag. 94.
7. Cazac O., *Drept civil. Moștenirea*. Seria Animus, Editura: Bons Offices, Chișinău, 2022, 900 pag., pag. 26.
8. *Fiduciary Access to Digital Assets Act*, Revised https://my.uniformlaws.org/committees/community-home/librarydocuments?communitykey=f7237fc4-74c2-4728-81c6-b39a91ecdf22&tab=librarydocuments (vizitat 11.09.2023).
9. *Ce înțelegem prin platforme digitale*? https://platforme-digitale.com/cursuri/tipuri-platforme/platforme-digitale/ (vizitat 24.10.2023).
10. Dijck V.J., *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford University Press, 2013.
11. Tudorache M., *Contractul încheiat prin mijloace electronice: în reglementarea din Noul Cod civil*, Editura C.H. Beck, 2013, 373 pag., pag. 58.
12. Riefa C., *The reform of electronic consumer contracts in Europa: towards an effective legal framework*? Lex Electronica, vol. 14, no.2, automne/fall 2009, p.12.
13. Wright C.S., *Electronic Contracting in an insecured world, GIAC Legal issues* (GLEG) SANS Legal Issues in Information Technology and Information Security, LEG – 523, SANS Institute, 2008.
14. Legea nr. 133 din 15.11.2018 de modernizare a Codului Civil și modificarea unor acte legislative, Montiorul Oficial al RM nr. 467-479 din 14.12.2018.
15. Cod procedură civilă, Legea nr. 225 din 30.05.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 285-294 din 03.08.2018.
16. Hotărîrea Guvernului RM nr. 314/2021 privind constituirea Agenției Servicii Publice (Monitorul Oficial al RM, 2017, nr.162-170, art. 396) modificat prin Hotărârea Guvernului RM nr. 662/2023, Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
17. Calmâc V, *Cadrul juridic actual al vânzării la distanță*, http://www.cnaa.md/files/theses/2020/56108/vlada_calmic_thesis.pdf (vizitat 01.11.2023).
18. Bleoancă A. Contractul în formă electronică. Bucureşti: Hamangiu, 2010, p. 15-23.

19. Digital contracts for Europe, https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/contract-rules/digital-contracts/digital-contract-rules_en, (vizitat 05.08.2023).
20. Directiva (UE) 2019/770 privind anumite aspecte privind contractele de furnizare de conținut digital și servicii digitale și Directiva (UE) 2019/771 privind anumite aspecte privind contractele de vânzare de bunuri.